

ונתן אליך אות או מופת

כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת: ובא האות והמופת וכו': (דברים יג ב-ג).¹

ספרי דברים פסקא פד – יש או אין כח בידי עובדי ע"ז

"ובא האות והמופת". אמר רבי יוסי הגלילי: ראה עד היכן הגיע הכתוב! סוף עובדי עבודה זרה ינתן להם ממשלה אפילו על חמה ולבנה כוכבים ומזלות - אל תשמע להם. מפני מה? "כי מנסה ה' א-להיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה'". אמר רבי עקיבה: חס ושלוש שמעמיד המקום חמה ולבנה כוכבים ומזלות לעובדי עבודה זרה. הא אינו מדבר אלא במי שהיו נביאי אמת מתחילה וחזרו להיות נביאי שקר כחנניה בן עזור.²

דברים רבה (ליברמן) פרשת עקב – הרופא שריפא בעבודה זרה

מעשה ברי' זיינון שהיה בא לאסכנדריא, והיה שם רופא אחד פתוח פתחו כנגד ע"ז. והיה שם אדם אחד כשר ועושה מצוות, והוא מיוסר ומקוטע בידי וברגליו. פעם אחת היה לו עסק עם אדם אחד גדול ממנו, והיה עומד ומחרף ומגדף, ועמד ונכנס לבית ע"ז, מיד יצא משם בריא מהלך ברגליו. אותו הרופא ראה אותו היאך נכנס לבית ע"ז? מקוטע ידיו ורגליו והיאך יצא משם בריא, והיה תמה. הלך אותו הרופא אצל ר' זיינון. אמר לו: ראיתי אדם אחד מיוסר ומקוטע בידי וברגליו, ומשכנס לבית ע"ז ועבד ע"ז יצא משם בריא...³

רשב"ם דברים פרק יג פסוק ג – ברוח הטומאה

ובא האות והמופת - שידועים עתידות על ידי רוח טומאה ותרפים ואוב וידעוני.⁴

אבן עזרא דברים פרק יג פסוק ב – שיקול הדעת כמשקל נגד, המופת הוא רק סימן

¹ פרשה קטנה זו (פרק יג פסוקים ב-1) דנה בנביא שמורה לעבוד עבודה זרה שאין לשמוע בקולו גם אם יחזק את דבריו באותות ומופתים, גם אם "בא האות והמופת". אך על איזה אות ומופת מדובר כאן? האם אנו מניחים שהם מזויפים כמו עצם דבריו, או אדרבא, נביא השקר מצליח לעשות אות או מופת אמיתיים (או שנראים לפחות כך) והניסיון הוא לא להתפתות ולא להאמין לדבריו, אלא לחוקי התורה. ואם כך הוא, מהי בכלל משמעות האות והמופת? מה ערכם ותפקידם לאחר מתן תורה? היבטים רבים יש לפרשה קטנה זו, בפרט אם נעמת אותה עם פרשת הנביא שבפרק יח (פסוקים יח-כב) להלן. נראה כאילו פרשתנו "מקדימה תרופה למכה" ובאה במכוון לפני המצווה לשמוע בקול נביא אמת אשר יבוא ויתן מופת על דבריו, גם אם הוא מצווה לעבור על מצווה מסוימת "לפי שעה" (ראו המפרשים רש"י, רמב"ן, ספורנו בפרק יח שם). אולי "אין מוקדם ומאוחר בתורה" ונכון יותר לקרוא את פרשת הנביא שבפרק יח תחילה ואח"כ לעבור לפרשתנו. ואולי דווקא "על הסדר נאמרה" ולא בכדי הובאו שתי פרשות אלה בסדר שהובאו. ואנו רוצים להתמקד בנושא של אות ומופת. דיון זה יהיה, כדרכנו, על קצה המזלג ולא נתיימר להקיפו במלואו; ועם זאת, לא נחדל מלהרחיב ולפזול לפרשת הנביא שבפרשת שופטים הסמוכה, כי אכן שתיהן דבוקות זו בזו. וכבר זכינו לדון בנביא האמת בדברינו [איך נכיר נביא אמת](#) בפרשת שופטים.

² ובמדרש אגדה (בובר) דברים פרק יג: "ובא האות והמופת - שהקב"ה עושה אות ומופת לעבודה זרה, כגון חנניה בן עזור שבתחילה היה נביא אמת וחזר מאחרי ה'". משמע, בא האות והמופת - התקיים. ולעצם מדרש ספרי זה, ראו מקבילה במסכת סנהדרין ע"א (סוף פרק עשירי). וראו רש"י שם שמסביר שהמחלוקת בין ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא איננה, כפי שמופיע בספרי, על הפסוק "ובא האות והמופת" שהוא הפסוק השני בפרשתנו, אלא על הפסוק הראשון: "ונתן אליך אות או מופת" (פסוק ב'). האם הבדל זה הוא משמעותי? בכל מקרה, המחלוקת ביניהם איננה רק בפשט הפסוק, האם לפחות בהתחלה מדובר בנביא אמת ולכן גם האות והמופת שהוא נתן בהתחלה היו אמיתיים, או שמלכתחילה מדובר בנביא שקר. המחלוקת היא הרבה יותר עקרונית. ר' עקיבא חולק על כך שיש כוח אמיתי בידי עובדי עבודה זרה (המינים) – הנוצרים שעסקו הרבה בכישוף ו"מופתים" - ראו פירוש פינקלשטיין על הספרי שם). אך ר' יוסי אומר שאכן יש כוח בידי עובדי עבודה זרה, מינים, מכשפים וכו', אלא שאותנו זה לא מעניין כי אמונתנו לא מתבססת על אותות ועל מופתים. מחלוקתם היא גם בפירוש הפסוק: "כי מנסה ה' א-להיכם אתכם". מה בדיוק הניסיון? האם הוא לדעת היכן עובר הקו בין נביא אמת לשקר, או שהוא ההכרה שיש ממשלה בידי עבודה זרה ומינים ובכל זאת אין להאמין להם? וכבר הארכנו לדון בשיטת [ר' יוסי הגלילי וכוחה של עבודה זרה](#) ובעלי כישוף למיניהם, בפרשה זו בשנה האחרת ולא נאריך שוב כאן.

³ מדרש מיוחד זה דן בנושא שכר ועונש (ראו שם בהמשך את הסברו של ר' זיינון על שומר הפיקדון שאינו מקפח את שכרו של המפקיד), אך לענייננו עובדה היא שקרה שם מופת. אדם קטוע רגליים נכנס לבית עבודה זרה ויצא מהלך על רגליו. ראו מסכת עבודה זרה נה ע"א: "אמר לו זונין לר' עקיבא: לבי ולבך יודע שעבודת כוכבים אין בה ממש והרי אנו רואים אנשים שהולכים (נכנסים לבית עבודה זרה) שבורים ובאים (יוצאים משם) מצומדים (מחבורים)". אותו ר' עקיבא שבמדרש הקודם! וכל הסוגיה בגמרא שם מתחילה בשאלה מדוע הטבע ממשך לפעול כאשר עושים ממנו עבודה זרה: "שאלו את הזקנים ברומי: אם אין רצונו בעבודה זרה למה אינו מבטלה? אמרו להם: הרי הם עובדים לחמה וללבנה - יאבד העולם מפני השוטים?" ומסתיים בכך שלעבודה זרה יש את הכוח לשנות את הטבע! וגם על מדרש זה הרחבנו לדון בדברינו [ר' יוסי הגלילי וכוחה של עבודה זרה](#).

⁴ האות והמופת בפסוק שלנו הם בדרך הטומאה, הסטרא אחרא. יש כוח כזה והוא יכול להטעות, וזה מה שהתורה מזהירה ממנו. אבל הוא איננו אמיתי. כך נראית גם דעתו של הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פרק ח המובאת להלן, האומר: "שאפשר שיעשה בלט וכישוף".

ויש אומרים, כי אפילו בא האות והמופת אין להאמין בו, כי הוא דבר הפך שיקול הדעת.⁵ ולפי דעתי, שיש אות גם מופת כמו סימן. והעד, דברי ישעיה שאמר: "הנה אנכי והילדים אשר נתן לי ה' לאותות ולמופתים" (ישעיה ח יח). ואות הנביא "כאשר הלך עבדי ישעיה ערום ויחף" (שם כ ג), ואותות בניו שמותם על דבר המקרה שיהיה בימיהם והם: עמנואל (שם ז יד), מהר שלל חש בז (שם ח ג), ושאר ישוב (שם ז ג), ובמכות: "והיו בך לאות ולמופת" (דברים כח מו), וכן רבים.⁶

רמב"ן דברים יג ב – יש כוח נבואי כללי

ויתכן שירמוז הכתוב למה שהוא אמת, כי בנפשות בקצת האנשים כח נבואי ידעו בו עתידות. לא ידע האיש מאין יבוא בו, אבל יתבודד ותבוא בו רוח לאמר ככה יהיה לעתיד לבא בדבר פלוני. ויקראו לו הפילוסופים כה"ן⁷, ולא ידעו סיבת העניין אך הדבר נתאמת לעיני רואים. אולי הנפש בהתבודדה תדבק בשכל הנבדל ותתכוון בו. והאיש הזה יקרא "נביא" כי מתנבא הוא ועל כן יבוא האות והמופת אשר יאמר אליך.⁸

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ח הלכה א – אמונה באותות יש בה דופי

משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף. אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאים, לא להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע את המצריים - קרע את היס והצלילן בתוכו. צרכנו למזון - הוריד לנו את המן ... וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני, שעיינו ראו ולא זר ואוזנינו שמעו ולא אחר ...⁹

מדרש תנחומא (בובר) פרשת ויקרא סימן יח – דרישה לאות מנביא אמת

⁵ על איזה שיקול דעת מדבר כאן אבן עזרא? הלכתי? או שמא מדעי, היינו, שאנחנו כאנשים משכילים ונבונים יודעים שיש כל מיני "הוקוס פוקוס", תרמית ואחיות עיניים בעולם ולא כל מה שנראה כ"אות ומופת" הוא אכן כזה. ואם אכן המדע וההשכלה האנושית הם שהעלימו בהדרגה את העבודה הזרה מן העולם, שומה עלינו לפשר ולחבר את עולם המדע עם עולם התורה.

⁶ בנוגע לנביא אמת, מסכים אבן עזרא לדעה המקובלת שאות ומופת הוא מסימני הנביא (לא תנאי מספיק, אבל הכרחי), אך גם סבור שככלל, אין הקב"ה עושה אותות ונסים והכל בדרך הטבע. ראו דבריו על הפסוק "פן תרבה עליך חית השדה" שמות כג כט: "כי השם לא יחדש אות ומופת אם לא היה להצדיק שלוחו". כך גם בפרשת בהעלותך במדבר יא כא: "כי משה לא ידע כי השם יחדש אות או מופת, כי אם להצדיק נביאו". אי לכך, בנביא שקר הקורא לעבוד אלהים אחרים, בודאי שאבן עזרא מעדיף לפרש ש"אות או מופת" איננו נס או פלא טבעי, כי אם סימן. כמו בתוכחה של ספר דברים ולהבדיל בישיעיהו וביחזקאל פרק ד - מעשים בולטים שהנביא עושה שמעוררים תשומת לב, אבל לא הם סיבת האמונה בהם. ראו קטעי מדרשים - גניזה (מאן) יח: "אפשר להיות האות והמופת הללו בדברים שהעולם מתנהג בהם, כגון הברקים והגשמים, והרעמים והרוחות. ועוד אפשר שיהיו הסימנים הללו בעוני ובעושר, בחולי וברפואה, שבהם העולם מתנהג". נביא השקר "תופס טרמפ" על תופעות טבע חריגות אך טבעיות.

⁷ מקור מילה זו הוא בערבית "פאה" שמשמעותו גם כהן היינו משרת בקודש בדומה לעברית וגם מגיד עתידות, אוראקל.

⁸ רמב"ן מכיר בעובדה שיש תופעה של "כוח נבואי" כללי באנושות שאיננו הנביא המתואר בתורה, אבל זה כוח קיים, מעין "נבואה עצמית" של פילוסוף רוחני ומתבודד. ובהשגותיו לספר המצוות שכחת הלאוין ד"ה המצוה השניה, על האיסור לשמוע בקול נביא שקר הקורא לעבור על מצוות התורה, בו אנו דנים, אומר רמב"ן: "אע"פ שנתאמת אצלנו ענין נבואתו באותות ומופתים". נתאמת? כיצד? בכוח הכה"ן? גם על דרך השלילה והשקר מכיר רמב"ן בכוחות על-טבעיים. ראו דבריו בפרשת הנביא פרק יח פסוק ט: "ורבים יתחסדו בנחשים לומר שאין בהם אמת כלל, כי מי יגיד לעורב ולעגור מה יהיה. ואנחנו לא נוכל להכחיש דברים יתפרסמו לעיני רואים ורבותינו גם כן יודו בהם וכו'". וזה כבר גולש, כך נראה, לזיכרון שלו עם הרמב"ם בענייני כישוף ולחשים, כדבריו שם: "וזה סוד הכשפים וכוחם שאמרו בהם (חולין ז ע"ב) שהם מכחישים פמליא של מעלה". ראו דבריו [למה אותות ומופתים – מחלוקת הענקים](#) בפרשת בא.

⁹ רמב"ם אינו פוסל את עניין האות והמופת אצל נביא אמת שעליו הוא מדבר שם בהרחבה. ראו דבריו שם במלואם. ראו למשל סוף פרק ז שם: "וזה האות יש לו דברים בגו". אלא שכאן מדובר בנבואת משה, שבניגוד לשאר הנביאים, אינה תלויה באותות: "לפי שנבואת משה אינה על פי האותות כדי שנגרוך אותות זה לאותות זה" (סוף פרק שמיני שם). נכון שגם משה קיבל ועשה אותות בתחילת דרכו ובהמשכה לפי השעה והצורך (שעליהם עוד נדון להלן). אבל מרגע שניתנה התורה השתנו "כללי המשחק". הקריטריון העליון הוא הנאמנות לתורת משה. אות ומופת משלימים ומוסיפים, אבל ודאי לא מספקים: "לא כל העושה אות ומופת מאמינים לו שהוא נביא". ומה עם האות והמופת עצמו? נכון שאין בכוחו להכחיש תורת משה, אבל הוא עצמו מה הוא? "אפשר שיעשה בלט או כשוף" אומר הרמב"ם. בדומה לשיטת רשב"ם לעיל. אבל אם כך, מה בכלל ערכם של אותות ומופתים? לתת תוקף לנביא שקר – אין בכוחם. לחזק את מי שכבר מוחזק כנביא אמת וידוע לנו כצדיק – אין צורך. אז למה לנו אותות ומופתים בכלל? ראו רלב"ג בפירושו לפסוק "כי נאמן שמואל לנביא לה", שמואל א פרק ג פסוק כ: "למדנו מזה שמי שלא יפיל מכל דבריו ארצה לא יצטרך לנתנת אות או מופת אחר שהוא נביא. לפי שזה דבר מיוחד בנבואה ולא ידקדק בשאר ההודעות כמו החלום והקסם והוברי שמים כי הם אם יאמרו אמת לפעמים הנה יכזבו פעמים רבות. ואין הענין כן בנבואה, כי כל דבריה אמת". ראו גם ספר העיקרים מאמר שלישי פרק יט כשהוא דן באופן קבלת נביא אמת לאחר משה (אימות בלשוננו), דוגמת אליהו. וזה לשונו שם: "... והאימות הזה אי אפשר שיהיה מצד עשית אותות ומופתים, אחר שנמצא אנשים הרבה זולת הנביאים עושים אות או מופת אם בלהט ואם בכשוף כחרטומי מצרים או באיזו ידיעה אחרת. ועוד שאחר שנמצא הנביאים שאינם שלוחים לתת תורה על ידם עושים אותות ומופתים, מי יאמר שהאות או המופת הנעשה על יד האיש הזה הוא להורות על שליחותו להינתן דת על ידו ... ולזה הוא מבואר שאין האות או המופת ראייה על שליחות השליח". האם לא עדיף, אם כך, לרדת לגמרי מכל עניין האות והמופת כגורם בהאמנת (או הכחשת) הנביא?

אתה מוצא בירבעם, כיון שבא הנביא "ויקרא על המזבח בדבר ה' ויאמר מזבח מזבח כה אמר ה' הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו" (מלכים א יג ב). באותה שעה אמר ירבעם: משה כתב בתורה: "כי יקום בקרבך נביא וגוי ונתן אליך אות או מופת" (דברים יג ב) – ואתה, מה מופת אתה נותן לי? אמר לו: מופת אתה מבקש? "זה המופת אשר דבר ה' הנה המזבח נקרע ונשפך הדשן אשר עליו" (שם שם ג).¹⁰ באותה שעה, "וישלח ירבעם את ידו מעל המזבח לאמר תפשוהו ותיבש ידו" (שם שם ד).¹¹

שמות רבה ה יג – אותות משה בגאולת מצרים

"וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר ה' אל משה" (שמות ד ל) - עשה כמו שאמר הקב"ה: "ודבר הוא לך אל העם" (שם ד טז). "ויעש האותות לעיני העם" - כמה שאמר למעלה: "ויואמן העם" - עשו כמו שאמר הקב"ה "ושמעו לקולך". יכול לא האמינו עד שראו האותות? לא! אלא: "וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל" - על השמועה האמינו ולא על ראיית האותות. ובמה האמינו? על סימן הפקידה. שאמר להם שכך היה מסורת בידם מיעקב, שיעקב מסר את הסוד ליוסף ויוסף לאחיו ואשר בן יעקב מסר את הסוד לסרח בתו. ועדיין היתה היא קיימת. וכך אמר לה: כל גואל שיבוא ויאמר לבני "פקוד פקדתי אתכם" - הוא גואל של אמת. כיון שבא משה ואמר: "פקוד פקדתי אתכם" - מיד "ויואמן העם". ובמה האמינו? כי שמעו הפקידה. זהו שכתוב: "כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את עניי ויקדו וישתחוו". "ויקדו" - על הפקידה, "וישתחוו" - על כי ראה את עניי.¹²

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א הלכה ד – מי צריך סימן ומי לא

נביא וזקן (חכם) למה הן דומין? למלך ששולח ב' פלמטרין (שליחים) שלו למדינה. על אחד מהן כתב: אם אינו מראה לךם חותם שלי וסמנטירין (סימן) שלי אל תאמינו לו. ועל אחד מהן כתב: אע"פ שאינו מראה לךם חותם שלי האמינוהו בלא חותם וסמנטירין. כך בנביא כתוב: "ונתן אליך אות או מופת". ברם הכא: "על פי התורה אשר יורוך".¹³

¹⁰ כל זה בפרשת הנביא אשר נשלח להוכיח את ירבעם על אשר עשה את עגלי הזהב והים מקדש בבית אל ובדן כחלק מהניתוק של ממלכת ישראל מיהודה. ראו שם סוף פרק יב ותחילת פרק יג. ראו דברינו [עגלי ירבעם](#) בפרשת כי תשא.

¹¹ כאן מדובר בנביא אמת (שאח"כ אמנם הכזיב ונענש קשות), אלא שירבעם (עפ"י המדרש) מתגרה בו ולועג לו בכך שהוא דורש ממנו נתינת אות. והוא מצטט לצורך העניין דווקא את הפסוק בפרשתנו ה' ב' ומופת של נביא שקר (ונוענה בעונש מידי – זה האות והמופת שבקשת: תיבש ידך. האם זה מזכיר את ידו של משה שהצטרעה?). האם דרישה זו של ירבעם לאות ומופת היא אכן רק לעג וטעות? ראו ילקוט שמעוני פרשת וארא רמז קפא: "כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת. אמר להם: למחר אני מוציאם ממצרים ואני נותן להם את התורה שנאמר בה: כי יקום בקרבך נביא וגוי ונתן אליך אות או מופת". אפשר שגם כאן יש לעג לפרעה, ואפשר שהמדרש רוצה לומר שיש צידוק מה בבקשתו של פרעה לקבל אות או מופת, והקב"ה אומר למשה ולאהרן ("אמר להם") שבקשת פרעה היא לגיטימית וצריך אכן לעשות לפניו אותות ומופתים. ועל"פ, עניין הבקשה לאות ומופת אינו רק לרשעים ונזכר גם אצל צדיקים וישרים כגדעון, חזקיהו ולפי שיטות מסוימות גם אברהם ועוד. וזה שייך לפרשת נביא האמת עליו הרחבנו כאמור בדברינו [איך נכיר נביא אמת](#) בפרשת שופטים.

¹² כל תהליך יציאת מצרים מלווה באותות ומופתים: "ויעש האותות לעיני העם: ויאמן העם". "לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' ... אשר עשה משה לעיני כל ישראל" ועוד. ואם תאמר שכל זה היה רק ביציאת מצרים ולשעתה (כלשון הרמב"ם לעיל: "לפי הצורך עשאים") ולאחר מתן תורה פסק הדבר? לא כן הוא. ראו גדעון, חזקיהו, אליהו ועוד. בא המדרש שלנו ועושה מהפכה של ממש. כלפי חוץ, כלפי פרעה, כן: "למען רבות מופתי בארץ מצרים". אבל כלפי פנים, לצורך האמת העם במשה כנביא, לא: אין בעצם צורך באותות! ראו כל הפסוקים בקבלת השליחות ע"י משה, שמות פרק ג, שהקב"ה בכלל לא מציע לו אותות ומופתים. רק לפרעה, לצורך הוצאת העם ממצרים. אבל לא לצורך האמת העם. ראו רמב"ן שמות ג יג ודברינו בפרשת וארא [למי האותות האלה](#). ואיזה אות מציע הקב"ה למשה? רק זה: "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" (שזה אגב סיוע עצום לשיטת הרמב"ם לעיל בדבר ההאמנה של מעמד הר סיני ולא ראיתי שהוא או מי מנושאי כליו מביאים פסוק זה). רק בפרק ד לאחר שמשה מטיל ספק בהאמת העם הוא מקבל אותות ומופתים (ועפ"י שמות רבה ג יב-יג הם עונש למשה על שאמר "והן לא יאמינו לי"). אהרון אכן עושה את האותות, אבל העם, אומר המדרש, לא זקוק להם. העם מאמין לשמיעה, לאמירה "פקוד פקדתי" שהיא מסורת וקבלה מאבותיהם, לא לראייה ולמחזה האותות. ראו עוד איך המדרש מדקדק בפסוקים ל לא בסוף פרק ד. אהרון עושה את האותות (פסוק ל), אבל העם מאמין על השמיעה (פסוק לא). משמעות מדרש יסודי זה היא הרבה מעבר למקרה הנדון. אולי כוונתו לומר שכבר ביציאת מצרים נצפה הכל מראש: בשלב מסוים עתידה להיפסק הנבואה ועתידיים לקום הוזהר ונביא שקר למיניהם. (יש במדרש זה גם רעיון אחר של עימות השקפת העולם היהודית של שמיעה ומסורת מול התרבות היוונית הליניסטיית רומאית של מתן עדיפות גבוהה לאסתטיקה החזותית, וזה נושא אחר). אז במה נאמין? בשני דברים: באדם שיבוא ויעמוד לפנינו שהוא צדיק ומוחזק ובמסורת ובקבלה ההיסטורית מאבותינו, שכעת, מה שלא היה ביציאת מצרים, היא מחוזקת ע"י מעמד הר סיני, התורה ומצוותיה. ומי ישפוט ומי יחליט? שיקול הדעת ע"ש בנו (אבן עזרא): "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה". לא בכדי נקבעה ברכת הדעת בראש הברכות של שמונה עשרה וכבר תמה רבי כיצד ויתרו על ברכה/פתיחה זו בשבת: שאם אין דעת – תפילה מניין? (ירושלמי ברכות פרק ד הלכה ד).

¹³ זהו ללא ספק אחד המדרשים הבולטים המייצגים את התפישה של "חכם עדיף מנביא". הנביא צריך אות ומופת, החכם, לא: "ניכרים דברי אמת". והמדרש בילקוט שמעוני שיר השירים רמז תתקפא הולך עוד שלב: "בדברי תורה כתיב ונתן אליך אות או מופת, בדברי סופרים כתיב על פי התורה אשר יורוך". והוא כנראה על סמך הירושלמי בסנהדרין פרק יא דף ל ע"ב שלדברי סופרים יש תוקף גדול אפילו מדברי תורה: "האומר אין תפילין לעבור על דברי תורה פטור, חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב". וזה כבר עניין אחר. ומה האות של החכם? חותם האמת שבו שהוא כאמור אישיותו ונוהגו והמשכיות המסורת והקבלה ההיסטורית שהוא מייצג.

שבת שלום
מחלקי המים

מים אחרונים: האמונה באותות ומופתים כמובן לא פסה מקרב הארץ, גם לא בעקבות דבריו של הרמב"ם וגדולי ישראל אחרים. ואם אין לנו נביאים, הרי לנו צדיקים ובעלי מופתים למיניהם המחוללים נפלאות ונסים ורבים נוהים אחריהם. ראו מלחמתו של רב האי גאון בתשובות הגאונים החדשות - עמנואל (אופק) סימן קטו ד"ה יט: "שאלה לרבינו האיי ז"ל. שאלנו מאדונינו על אודות השם וכי יש כמה שמות יש מי שיעשה בהם מעשים גדולים שלא יתכן לאדם לעשותן אלא בדרך אות ומופת כגון המחביא את עצמו מן הלסטים והאוסר אותם. והשיב כי כל אלה וכיוצא בהם דברים בטלים, ואמר כי אפילו הם צדיקים גמורים אין נעשה להם כזאת". ונראה שגם השואל שם לא קיבל תשובה זו.

חיבור ירושלמי זה (שמופיע גם בסנהדרין פרק יא דף ל וכן בעבודה זרה פרק ב דף מא) עם שמות רבה שהבאנו לפניו סוגר את עולם הנבואה בכלל ואת נושא האותות והמופתים בפרט, משני צדדיו, במעטפת של חכמה ומסורת. האם זה גם "שיקול הדעת" של אבן עזרא לעיל?